

УДК 378.046

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-135-139

ФЕДІРКО Жанна Володимирівна –

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6125-8724>
e-mail: jeannefedirko@gmail.com

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО СУПЕРВІЗІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Супервізія вперше була застосована З. Фрейдом, і в руслі психоаналітичного підходу методика супервізії отримала глибоке опрацювання та широке поширення. Зазвичай супервізію проходили початківці-аналітики у процесі навчання. Під час розгляду клінічних випадків, де досвідчений аналітик виступав в ролі наставника, відбувалося обговорення проблем перенесення, контрперенесення, тупикових для психоаналітика ситуацій. У ході таких супервізій психоаналітик виходив на новий рівень розуміння проблеми клієнта, своєї з ним взаємодії, власних проблемних ситуацій, що виявляються в процесі психотерапевтичної діяльності [3, 7, 11].

Сьогодні супервізія застосовується у різних галузях економіки, соціальної сфери, культури тощо. Останніми роками супервізію почали впроваджувати і в систему освіти. Новий етап реформування освіти поставив на порядок денний впровадження супервізії педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти відповідно до концепції «Нова українська школа».

У затвердженій Міністерством освіти і науки України Програмі підготовки супервізорів [8] зазначається, що метою Програми є підготовка супервізорів для проведення супервізії педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти відповідно до концепції «Нова українська школа», яка полягає у професійній підтримці та спостереженні супервізорів за роботою тренерів-педагогів, вчителів, асистентів вчителів, директорів і заступників директорів закладів загальної середньої освіти, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів щодо засвоєння ними певних компетенцій, наставництва, виправленні помилок, що виникли у роботі.

Модернізація системи післядипломної освіти і підвищення кваліфікації повинна сприяти якісному оновленню педагогічних кадрів, формуванню механізмів оновлення змісту освіти, створення високотехнологічного освітнього середовища. Тому доцільно розглядати навчання педагогів у системі підвищення кваліфікації в рамках освоєння нової професійної ролі супервізора як діяльність у рамках розвитку їх професійної компетентності [9].

Розвиток професійної компетентності сьогодні розглядають, з одного боку, як процес становлення професіонала, яке включає вибір людиною професії з урахуванням її особливостей, освоєння правил і норм професії, формування та усвідомлення себе як

професіонала, збагачення досвіду професії за рахунок особистого внеску, розвиток особистості засобами професії, а з іншого боку, професія визначає спеціалізоване місце працівника в системі трудових відносин і означає інтенсивне зростання специфічних особистісних орієнтацій, поглиблення знань в конкретному виді діяльності, розроблення Я-концепції, підвищення змістовності праці [4; 8; 15].

Отже, система підвищення кваліфікації дає можливість педагогічним працівникам залишатися всередині конкретного виду діяльності, удосконалюючи свої професійні компетентності. Можна також розглядати систему підвищення кваліфікації як ресурс для особистого руху, набуття професійно значущих для педагога компетентностей, що дозволяє йому успішно оволодівати новими професійними ролями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню сутності професійної підготовки фахівців і розвитку системи освіти дорослих присвячені праці як зарубіжних (С. Вершловського, С. Змейова, М. Ноулза, З. Возгової та ін.), так і вітчизняних учених (О. Дубасенюк, І. Зязюна, Л. Сігаєвої, С. Сисоєвої та ін.). Значний науковий внесок у розробку концепції неперервної освіти на андрагогічних засадах зроблено Б. Гершунським, С. Гончаренком, Л. Даниленко, В. Кременем, Н. Ничкало, Л. Ніколенко, В. Пуцовим, Т. Сорочан та ін.

Дослідження процесу та результативності підготовки педагогів до такого виду діяльності, як супервізія, ще не здійснювалися.

Мета статті. Спроба обґрунтувати необхідність і можливість застосування принципів андрагогіки в процесі становлення і розвитку системи підготовки педагогічних працівників до здійснення супервізії в умовах сучасної післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Супервізія – надання професійної допомоги спеціалісту або закладу, яка спрямована на роботу з аналізом професійних труднощів, недоліків та удосконалення організації роботи. Важливо зазначити, що згідно з європейськими стандартами індивідуальна та групова супервізія є обов'язковою ланкою професійної підготовки фахівця. Проте нашій країні досі немає державного інституту супервізорства, і супервізорів у закладах вищої освіти не готують. Тому актуальною стає проблема

впровадження підготовки супервізорів у системі післядипломної освіти.

Супервізія є досить малодослідженою сферою педагогічної діяльності у нашому суспільстві. Досить часто вважається, що супервізія – це допомога одного, більш досвідченого, професіонала менш досвідченому колезі. Але це визначення є досить вузьким. Загалом, супервізію можна розглядати як систему професійної підтримки спеціалістів, що працюють у сфері «людина–людина». Завданнями супервізії є задоволення організаційних, професійних та особистісних потреб педагога. Взагалі можна говорити про три основні функції супервізії: 1) освітню (формувальну) або дидактичну (теоретичну), що включає розширення професійних знань, розвиток професійних умінь, навичок; 2) підтримуючу (тонізуючу), що включає підвищення стійкості до негативного впливу проблем з боку інших учасників освітнього процесу; контроль педагога над власною особистістю (своїми недоліками, слабкими сторонами, страхом осуду тощо); 3) динамічну, яка має на меті коригування діяльності педагога під час супроводу його роботи протягом певного періоду.

Важливо, щоб при плануванні підготовки педагогів до супервізії бралось до уваги твердження, що дорослі краще вчать за певних обставин, зокрема, коли мають контроль над власним навчанням. Для супервізованого це означає готовність формувати зміст супервізорських сесій для того, щоб забезпечити максимальну користь від них. Для супервізора – застосування творчого підходу до змісту й форми супервізії. Регулярна супервізія – це ресурс, на який повинен мати право кожен педагог [7].

Буквальний переклад терміну «супервізія» з англійської мови – «нагляд» [5] – не відповідає повному його змісту. В українській мові найближчим йому у змістовому аспекті є поняття «наставництво», у значенні «давати поради, навчати чогось, націлювати, скеровувати, спрямовувати». У професійній лексиці має місце також вживання терміну «куратор» (особа, якій доручено наглядати за певною роботою).

Спираючись на дослідження процесу супервізії у галузі психології [11], можна припустити, що процес супервізії педагогів буде більш ефективним, якщо зустрічі супервізора і супервізованого стануть регулярними та відбуватимуться під час офіційно організованих регулярних зустрічей.

Одним із завдань діяльності супервізора є супровід розвитку продуктивного фахівця, який здатний постійно оновлювати свій поведінковий сценарій, який має почуття перспективи і готовий до розробки різних стратегій та стилів професійної поведінки, адекватних контексту ситуації, а також альтернативних способів вирішення проблемних завдань. Внаслідок цього виникає необхідність обґрунтування необхідності забезпечення андрагогічних підходів до розвитку компетентності педагога у процесі підготовки до супервізії.

Андрагогіка – наукова дисципліна, що вивчає теоретичні та методичні аспекти освіти дорослих,

здійснює найдавнішу формулу навчання: *non scholae, sed vitae discimus* – вчимося не для школи, а для життя. Для обґрунтування проблеми становлення і розвитку компетентності педагога, якому буде доручено проведення супервізії, необхідно засвоїти андрагогічний підхід, орієнтований на цілісність, системність, суб'єкт-суб'єктні взаємодії. У сучасній науці визначено головну ознаку андрагогічного підходу – усвідомлення суб'єктом навчання своїх потреб, що задовольняються у сфері освіти, і свідомо активність, діяльність щодо їх задоволення. Сучасний рівень розвитку андрагогіки дозволяє сформулювати певні закономірності освітнього процесу в системі безперервного підвищення кваліфікації з урахуванням суб'єктної позиції дорослого [1; 2; 4, 14]:

- власна зацікавленість в освітній послугі – розуміння власної проблеми, яка вирішується в освітньому процесі;

- реальність очікувань від участі в освітньому процесі, їх коригування у процесі самовизначення – позитивне налаштування на діяльність;

- шанобливі стосунки, взаємодія у моделі діалогу, партнерства – навчання дії в організаційно-діяльнісній режимі, включення емоцій, інтелекту, волі в навчальну діяльність;

- робота в групах – моделювання подій у реальних командах, тренінг щодо вирішення конфліктів, досягнення розуміння, домовленостей;

- усвідомлення власної відповідальності за результат (самооцінка), розуміння можливості використання результату в своїй практиці.

Андрагогічний підхід до становлення системи підготовки педагогічних працівників до проведення супервізії може стати основою дослідження, формування та прогнозування результатів розвитку системи підвищення кваліфікації, орієнтованої на повне задоволення актуальних і перспективних професійно-освітніх запитів осіб, зайнятих педагогічною діяльністю. Актуальність застосування принципів андрагогіки посилюється динамікою соціального та науково-технічного прогресу, змінами у змісті й структурі освіти, діяльності педагогів.

Мета застосування андрагогічного підходу полягає у побудові системи підготовки педагогічних працівників до здійснення супервізії, яка заснована на суб'єкт-суб'єктній взаємодії в умовах освітньої ситуації, що забезпечує здатність слухачів успішно розв'язувати складні професійні проблеми.

Використовуючи результати досліджень [4; 6; 10; 13], можемо визначити такий понятійний апарат андрагогічного підходу:

- 1) супервізор-андрагог – фахівець у сфері навчання, управління, консультування, соціальної, реабілітаційної, корекційної роботи в системі освіти дорослих;

- 2) андрагогічні принципи – основні вихідні положення, загальні вимоги до організації, змістового та технологічного забезпечення навчання дорослих;

- 3) андрагогічний процес – спеціально

організований освітній процес, який має цілісність і єдність спеціально організованих процесів виховання, навчання і розвитку. При цьому в процесі підготовки педагога у повному обсязі забезпечується взаємодія викладача зі слухачами, закріплюються рольові функції супервізора: консультант, модератор, фасилітатор, коуч.

Спираючись на андрагогічні принципи, визначені С. Змейовим [10], можна виокремити андрагогічні критерії відбору змісту і побудови процесу підготовки педагога до здійснення супервізії:

- 1) провідна роль того, хто навчається у процесі свого навчання;
- 2) забезпечення можливості самореалізації, самостійності, самоврядування;
- 3) використання життєвого (побутового, соціального, професійного) досвіду того, хто навчається як важливого джерела навчання як його самого, так і його колег;
- 4) можливість невідкладного застосування отриманих у процесі навчання знань, умінь, навичок і якостей;
- 5) спільна діяльність того, хто навчається, і того, хто навчає, на усіх етапах навчання: планування, реалізації, оцінювання і, певною мірою, корекції.

Організація процесу підготовки педагогів до здійснення супервізії має низку андрагогічних особливостей, які визначають специфіку його технологічного забезпечення. Перш за все, слід підкреслити специфіку суб'єктів освітнього процесу. Це – дорослі: педагоги, організатори навчання, фахівці різних галузей освіти, різної вікової категорії; вчителі, які мають різні досвід та досягнення у роботі. Значущим чинником, який визначає специфіку процесу навчання, є соціально-психологічні особливості дорослих – погляди на життя, стереотипи професійної діяльності, ціннісні орієнтації, звички, мотиви поведінки та інші особистісні характеристики. Крім того, слід розуміти, що педагогічний працівник – це соціально зрілий, у цілому сформований індивід, який володіє статусом повноправного громадянина, члена різних соціальних спільнот [4; 12; 13]. Звідси впливає різноманіття видів його діяльності, для відповідальної і компетентної участі в яких він повинен володіти певними особистісними якостями, знаннями та вміннями.

Планування сесії супервізії полягає у фіксації необхідних фрагментів практичної роботи з супервізованим:

- інтерв'ю для визначення поточного стану справ супервізованого;
  - виокремлення сильних і слабких боків його діяльності;
  - розроблення плану інтервізії;
  - інформування супервізованого про завдання і послідовність обраних методів супервізійного втручання або корекції його діяльності;
  - проведення власне супервізії;
  - підбиття підсумків роботи.
- Важливою умовою здійснення супервізії є

дотримання конфіденційності інформації про досягнення та особистісно-професійні якості супервізованого. Під час планування супервізії необхідно обґрунтувати кожен із її етапів та визначити орієнтовну його тривалість.

Супервізію можна надавати в індивідуальній або груповій формі. Також супервізор може надавати у разі необхідності кризову супервізію, яка відбувається одразу після кризового консультування, у процесі якої сам супервізор перебуває в складних переживаннях, а іноді – у кризовому стані. У більшості випадків постановка мети автоматично визначає рівень, форму і варіант супервізії, форму й обсяг матеріалу, що має подаватися, а також форму висновків та їх обговорення. Передбачений у плані сесії рівень супервізії буде, як правило, залежати не лише від запиту супервізованого (групи супервізованих), але також і від рівня компетентності та досвідченості супервізора. При плануванні форми і обсягу матеріалу сесії супервізор має право запитувати для аналізу матеріали попередніх сесій або занять з одним і тим самим супервізованим у динаміці супервізії [3].

Супервізор зобов'язаний підготувати і провести супервізію таким чином, щоб не виникло непорозумінь і труднощів на шляху до підвищення якості самостійної роботи супервізованого.

З огляду на вище викладене, у системі підготовки педагога до здійснення супервізії необхідно орієнтуватися на андрагогічну модель навчання, при якій слухач – активний елемент, один із рівноправних суб'єктів освітнього процесу.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розробок. Андрагогічний підхід як основа формування і прогнозування результатів підготовки супервізорів повинен бути орієнтований на повне задоволення професійно-освітніх запитів слухачів. При цьому важлива роль у проведенні підготовки повинна відводитися викладачу-андрагогу, який виступає в ролі фасилітатора, тьютора, модератора і коуча.

Важливим завданням застосування андрагогічного підходу до процесу підготовки педагога до організації та здійснення супервізії має бути створення системи навчання як засобу програмно-цільового управління професійним розвитком і саморозвитком педагогічних працівників у процесі цієї діяльності.

Андрагогічний підхід до становлення системи підготовки педагогічних працівників до проведення супервізії може стати основою для подальшого вивчення, формування та прогнозування результатів розвитку системи підвищення кваліфікації, орієнтованої на повне задоволення актуальних і перспективних професійно-освітніх запитів осіб, зайнятих педагогічною діяльністю.

Наступним етапом нашого дослідження має стати розроблення науково-методичного забезпечення впровадження програми підготовки педагогів до здійснення супервізії у системі післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрагогічні засади професійного навчання безробітних : колективна монографія / За заг. ред. Л.М. Капченка. К. : ІПК ДСЗУ, 2013. 124 с.
2. Аношко С.О. Особенности обучения безработного в процессе получения профессионального образования. *Гуманитарные и общественные науки в современном мире* : материалы Международ. заоч. науч.-практ. конф. (21.04.2011). Новосибирск : ЭНСКЕ, 2011. С. 6-11. URL: <http://sibac.info/> (дата звернення: 03.10.2021).
3. Астремська І.В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.
4. Василенко Н.В. Андрагогічний супровід безперервної самоосвіти дорослих у системі післядипломної педагогічної освіти. *Андрагогічні засади післядипломної освіти* : зб. матер. Всеукр. наук.-метод. інтернет-конфер., м. Кіровоград, 20-28.04.2015 / уклад. О.Е. Жосан. Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015. С. 16-24.
5. Великий англо-український словник / авт.-уклад. М.В. Адамчик. Донецьк : Сталкер, 2002. 1152 с.
6. Возгова З.В. Андрагогические особенности профессиональной подготовки в процессе непрерывного повышения квалификации научно-педагогических работников. *Фундаментальные исследования*. 2013. № 6-3. С. 730–734.
7. Гончарова-Чагор А.О. Інтервізія та супервізія як форми методичного супроводу професійного розвитку фахівців психологічної служби. URL: <https://osvita.cv.ua/interviziya-ta-superviziya-yak-formy-metodychnogo-suprovodu-profesijnogo-rozvytku-fahivtsiv-psyhologichnoyi-sluzhby/> (дата звернення: 03.10.2021).
8. Деякі питання організації та проведення супервізії : Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.10.2019 № 1313. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 03.10.2021).
9. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.09.2019 р. № 800 (зі змінами згідно з пост. Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 р. № 1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п#Text> (дата звернення: 03.10.2021).
10. Змеев С.И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. М. : ПЕР СЭ, 2007. 272 с.
11. Кулаков С.А. Супервизия в психотерапии : учеб. пособ. для супервизоров и психотерапевтов. СПб., 2004.
12. Ніколенко Л.Т. Андрагогічна компетентність викладача у системі післядипломної освіти. *Андрагогічні засади післядипломної освіти* : зб. матер. Всеукр. наук.-метод. інтернет-конфер. (20-28.04.2015) / уклад. О.Е. Жосан. Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015. С. 16-24.
13. Пуцов В.І. Андрагогіка у післядипломній освіті. *Післядипломна освіта в Україні*. 2014. № 2. С. 45–50.
14. Сорочан Т.М. Місія та функції андрагогів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта в Україні*. 2012. № 2. С. 92–96.
15. April Daniel, Bouchamma Yamina. Teacher Supervision Practices and Principals' Characteristics. *Alberta Journal of Educational Research*. Vol. 61.3. Fall 2015. P. 329-346.

REFERENCES

1. Kapchenko, L.M. (2013) *Andragogical principles of vocational training of the unemployed: a collective monograph*

[Andragogical principles of vocational training of the unemployed: a collective monograph].

2. Anoshko, S.O. (2011) *Osobennosti obucheniya bezrabotnogo v protsesse polucheniya professionalnogo obrazovaniya*. [Features of training the unemployed in the process of receiving vocational education].

3. Astrem'ska, I.V. (2017) *Prykladni metodyky ta osnovy supervizii v sotsialnii roboti : navchalnyi posibnyk*. [Applied methods and basics of supervision in social work: a textbook]. Mykolaiv.

4. Vasilenko, N.V. (2015) *Andragohichnyi suprovod bezpererвної samoosvity doroslykh u systemi pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity*. [Andragogical support of continuous self-education of adults in the system of postgraduate pedagogical education]. Kirovohrad.

5. Adamchik, M.V. (2002) *Velykyi anhlo-ukrainskyi slovnyk* [Large English-Ukrainian dictionary]. Donetsk.

6. Vozghova, Z.V. (2013) *Andragohycheskye osobennosti professyonal'noy podgotovky v protsesse nepreryvnoho povysheniya kvalyfykatsyy nauchno-pedahohycheskykh rabotnykov*. [Andragogical features of professional training in the process of continuous professional development of scientific and pedagogical workers].

7. Honcharova-Chahor, A.O. *Interviziia ta superviziia yak formy metodychnoho suprovodu profesijnoho rozvytku fakhivtsiv psyhologichnoi sluzhby*. [Intervision and supervision as forms of methodical support of professional development of psychological service specialists]. Chernivtsi.

8. *Deiaki pytannia orhanizatsii ta provedennia supervizii : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 18.10.2019 № 1313* [Some issues of organization and conduct of supervision: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 18.10.2019 № 1313].

9. *Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.09.2019 r. № 800 (zi zminamy zhidno z post. Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.12.2019 r. № 1133)*. [Some issues of professional development of pedagogical and scientific-pedagogical workers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 21.09.2019 № 800 (as amended in accordance with the post of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 27.12.2019 № 1133)].

10. Zmееv, S.Y. (2007) *Andragohyka: osnovy teoryi, ystoriy y tekhnolohyy obuchenyya vzroslykh*. [Andragogy: basics of theory, history and technology of adult learning]. Moskva.

11. Kulakov, S.A. (2004) *Supervyziia v psyhoterapyi* [Supervision in psychotherapy]. SPb.

12. Nikolenko, L.T. (2015) *Andragohichna kompetentnist vykladacha u systemi pisljadiplomnoi osvity*. [Andragogical competence of a teacher in the system of postgraduate education].

13. Putsov, V.I. (2014) *Andragohika u pisljadiplomnii osviti*. [Andragogy in postgraduate education].

14. Sorochan, T.M. (2012) *Misiia ta funktsii andragohiv u systemi pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity* [Mission and functions of andragogues in the system of postgraduate pedagogical education].

15. April, Daniel, Bouchamma, Yamina. (2015) *Teacher Supervision Practices and Principals Characteristics*.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФЕДІРКО Жанна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Наукові інтереси: підготовка вчителів до інноваційної діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FEDIRKO Zhanna Volodymyrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Theory and Methods of Secondary Education of the Kirovohrad Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after Vasyl Sukhomlynsky.

Circle of research interests: preparing teachers for innovation.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2021р.

УДК 378-057.87+378.147+62-785

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-201-139-142

ЦАРЕНКО Ірина Леонтіївна –

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та методики
технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-0720-4650>
e-mail: irina.tsarenkof@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ З КУРСУ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах пріоритетного значення набувають питання безпеки життя і діяльності людини на рівні особистості, колективу, суспільства, держави, світу. Тому від рівня набутих знань, умінь та навичок використовувати їх в повсякденному житті та професійній діяльності залежать здатності людини зберігати власне життя і здоров'я, а також надавати відповідну допомогу оточуючим та запобігати виникненню небезпек. За таких умов, особливого значення набуває підготовка майбутніх фахівців, яка здійснюється за всіма педагогічними спеціальностями. Проблема створення безпечних умов життєдіяльності людини розглядається під час вивчення студентами «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі», адже розв'язання зазначеної проблеми є одним з найважливіших практичних завдань майбутнього педагога.

Сучасне техногенне середовище, в якому перебуває людина характеризується постійним зростанням кількості небезпек, які їй загрожують. Відповідно, у педагогічних закладах вищої освіти має вирішуватися проблема формування в студентів таких якостей, які унеможливають виникнення небезпечних ситуацій, а у випадку їх появи – максимально зменшити негативний вплив на оточуючих, особливо в умовах надзвичайних ситуацій. Саме сукупністю таких якостей особистості визначається культура безпечної життєдіяльності людини.

До основних складових чинників, які актуалізують стан безпеки життя та діяльності людини традиційно відносять: постійне збільшення кількості та масштабу небезпек природного походження, які спричинені забрудненням навколишнього середовища, що порушує екологічний баланс; зростання кількості небезпек техногенного походження, які виникають на виробництвах при взаємодії людини зі складним технічним обладнанням; соціально-політичні

причини, що характеризуються збільшенням напруженості в соціумі. Таким чином, актуальність та значення вивчення курсу «Безпека життєдіяльності та охорона праці в галузі» (БЖОПГ) у закладах вищої освіти важко переоцінити [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення безпеки життєдіяльності у закладах вищої освіти висвітлена у наукових дослідженнях таких українських учених, як: Желібо Є.П., Зацарний В.В., Пашков А.П., Кобилянський О.В., Заплатинський В.М., Ліпкань В.А., Коновалов А.А. та ін. Науковцями обґрунтовано, що при постійному зростанні кількості та масштабів небезпек формування культури безпеки у студентів є нагальною необхідністю.

У науково-педагогічних дослідженнях Головка М.В., Карнаух Л.П., Науменка Ю.Л., Іванової Т.О., Євтеєва В.О. та інших обґрунтовані педагогічні умови підготовки молодого покоління до безпечної життя і діяльності у різних проявах (формування навичок безпечної поведінки, формування культури безпечної життєдіяльності тощо).

Мета статті: науково обґрунтувати теоретико-методичні засади підготовки студентів педагогічних спеціальностей до безпечної життєдіяльності в складних умовах професійної діяльності.

Методи дослідження. *теоретичні* – вивчення, аналіз та узагальнення наукової літератури для ознайомлення зі станом досліджуваної проблеми, систематизація, порівняння, узагальнення одержаних науково-теоретичних даних; *емпіричні:* діагностичні (анкетування, опитування, тестування), обсерваційні (спостереження, рейтингова оцінка, самооцінка) для встановлення рівня сформованості культури безпеки життєдіяльності [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна підготовка майбутнього педагога покликана задовольняти потреби особистості не тільки у загальних знаннях, але й має спрямовуватися на